

УДК 343.346:8:004(477)

Володимир Валентинович ЧУМАК,

кандидат юридичних наук,

провідний науковий співробітник відділу організації наукової роботи

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Вікторія Юрївна ЦЕБИНОГА,

курсант 4 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ КІБЕРБУЛІНГУ В УКРАЇНІ

Сучасне суспільство неможливо уявити без смартфонів, гаджетів, інформаційних та комп'ютерних технологій. І рідко ми замислюємося над тим, які загрози несуть в собі ті чи інші веб-ресурси, інтернет-сайти, які на сьогодні стали невід'ємними атрибутами життя сучасної людини. Питання щодо забезпечення безпеки в мережі Інтернет посідає головне місце на порядку денному лише тоді, коли з'являються певні негативні наслідки від явищ, що реалізуються в інтернет-просторі. Однією з таких новітніх загроз і є кібербулінг.

Кібербулінг як відносно нове для сучасного суспільства явище має свою історію виникнення, види та форми, але немає легального закріплення відповідальності для суб'єктів, що здійснюють кібербулінг. Тому, наразі виникає гостра необхідність щодо удосконалення чинного законодавства України у сфері протидії кібербулінгу.

Проблема правового регулювання кібербулінгу тісно переплетена з правом людини на безпечне інтернет-середовище, яке також ще не знайшло свого законодавчого закріплення та перебуває на етапі формування разом з іншими сучасними правами, зокрема на евтаназію, на сурогатне материнство, на зміну статі тощо. Всі ці права науковці відносять до нового четвертого покоління прав людини, яке виникло у зв'язку з сучасними розробками в технологічній, медичній, соціальній сферах [1].

Кібербулінг – це новітня форма агресії, що передбачає жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину з використанням інформаційно-комунікаційних засобів: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж тощо [2, с. 2].

© Чумак В. В.,

Цебинова В. Ю., 2018

Вважається, що кібербулінг – похідне явище від традиційного, «живого» булінгу і є однією з його субформ. Із цим слід погодитися, але варто розуміти, що, наслідуючи ідею звичайного цькування, явище набуває якісно іншої форми й характеризується диференційними ознаками, оскільки займає іншу площину. На відміну від традиційного, електронний булінг не обмежується взаємодією булера і жертви на шкільних перервах, перед уроками чи після них, дорогою в школу чи додому. Він досягає жертви в будь-який час дня і ночі, не залишаючи їй простору, де б вона могла почуватися в безпеці, оскільки кібербулінг може здійснюватися за рахунок використання таких каналів комунікації як мобільний зв'язок, сервіси миттєвих повідомлень, чати і форуми, електронна пошта, соціальні мережі, ігрові сайти, сервіси відеохостингу тощо [3, с. 296].

Із вказаною думкою важко не погодитися, адже дійсно кібербулінг як складне соціальне явище вийшло з булінгу з переростанням у більш складній соціальній дійсності, хоча і віртуальній. На сьогодні кібербулінг має у своєму прояві дві форми: персоніфікована – передбачає адресну розсилку інформації жертві, та неперсоніфікована – полягає в розповсюдженні інформації жертві й поширенні її в публічному інформаційному просторі для невизначеного кола осіб, створюючи навколо жертви в референтних соціальних групах (клас, двір, школа) негативну обстановку неповаги, приниження, засудження, ізоляції тощо. Друга форма кібербулінгу є значно більш суспільно небезпечною.

Кібербулінг має різні типи свого прояву. В Сполучених Штатах Америки, країнах Європейського Союзу виділяють вісім типів кібербулінгу, що були запропоновані Американками Робін Ковальські, С'юзан Лімбер і Патріція Агатстон, а саме: флеймінг (обмін короткими гнівними і запальними репліками між двома чи більше учасниками, використовуючи комунікаційні технології), нападки (залучення повторюваних образливих повідомлень, спрямованих на жертву, наприклад, сотні СМС-повідомлень на мобільний телефон, постійні дзвінки), зведення наклепів, самозванство, ошуканство, остракізм, кіберпереслідування та хеппіслеппінг (ляскання за допомогою відео) [2, с. 14–17]. З розвитком інформаційних та комунікаційних систем деякі країни Європейського Союзу стали виділяти ще такі типи кібербулінгу як: персонація, наклеп, кіберсталкінг, публічне викриття.

Показники статистики свідчать про стрімкий розвиток кібербулінгу в Україні. Так, станом на 2017 рік року 67 % дітей зазначили, що стикалися із проблемою булінгу (цькування), а 48 % – навіть нікому не розповідали про ці випадки [4].

Офіційна статистика щодо проявів булінгу говорить про те, що на сьогодні здійснюється загальне обговорення даної проблеми та кроки щодо законодавчого його закріплення, в той же час, з проблематикою кібербулінгу ситуація дещо на іншому етапі, а прояви кібербулінгу носять латентний характер. Так, при розробці проекту «Stop cyberbullying» курсантами ХНУВС було опитано дітей та їх батьків з метою визначити ступінь обізнаності щодо проблеми кібербулінгу. Так, за результатами опитування було визначено, що майже 88 % дітей стикалися із проблемою кібербулінгу, проте не уявляли, що дане явище має негативні наслідки та приймали повідомлення негативного характеру за нормальне для інтернет-середовища явище.

Аналіз чинного законодавства та літератури дозволили дійти висновку, що на сьогодні немає єдиного законодавчого акту, який би регулював кібербулінг, визначав основні засади його протидії та відповідальність за кібербулінг в Україні.

У зв'язку з цим необхідно на законодавчому рівні розробити нормативно-правову базу, що спрямована на протидію кібербулінгу в Україні. На наш погляд, з метою вдосконалення сучасних напрямків протидії кібербулінгу та впровадження форм протидії цьому явищу необхідно дотримуватись наступних положень: кібербулінг – пряма атака на фундаментальні цінності прав дитини, демократії та правової держави; держава повинна виступати ініціатором впровадження наукових досліджень і зарубіжного досвіду протидії кібербулінгу, використовувати весь арсенал наявних у їх розпорядженні правових засобів для протидії та припинення діяльності кібербулерів; правоохоронні органи (сили охорони правопорядку) повинні мати єдину стратегію та нормативну базу для можливості ефективного реагування на випадки кібербулінгу в мережі Інтернет, особливо в соціальних мережах.

Тому вважаємо за доцільне прийняти Закон України «Про протидію кібербулінгу в Україні», Національну Стратегію протидії кібербулінгу та Національну програму з протидії кібербулінгу, створити робочі групи з питань протидії кібербулінгу та забезпечення раціонального використання ІТ-технологій, а також розробити систему захисту інформаційних та комп'ютерних технологій, на основі вітчизняного та міжнародного досвіду протидії кібербулінгу запровадити новий міжнародний орган щодо протидії кібербулінгу (визначення основних кіберзагроз, його особливостей, шляхів його протидії шляхом постійного моніторингу та аналізу проявів кібербулінгу).

Список бібліографічних посилань

1. Кравчук А. Кібербулінг та право на безпеку. *Юридична газета Online*. 20.01.2017. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/kiberbulling-ta-pravo-na-bezpeku-.html> (дата звернення: 26.10.2018).

2. Найдьонова Л. А. Кібер-булінг, або агресія в Інтернеті: способи розпізнання і захист дитини : метод. рек. Київ, 2011. Вип. 4. 34 с.

3. Момот О. В. Кібербулінг: агресія у віртуальному світі. *Молодий вчений*. 2017. № 12. С. 295–299.

4. 67 % дітей в Україні зазнали цькувань у попередні 2–3 місяці // Центр інформації про права людини. 21.07.2017. URL: https://humanrights.org.ua/material/67_ditej_v_ukrajini_zaznali_ckuvan_u_poperedni_23_misjaci (дата звернення: 27.10.2018).

Одержано 31.10.2018